

Strasbūrā, 11.6.2013
SWD(2013) 204 final

KOMISIJAS DIENESTU DARBA DOKUMENTS

IETEKMES NOVĒRTĒJUMA KOPSAVILKUMS

Zaudējumu atlīdzināšanas prasības par ES konkurences noteikumu pārkāpumiem

Pavaddokuments

EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVAS PROJEKTAM

par atsevišķiem noteikumiem, kuri valstu tiesībās reglamentē zaudējumu atlīdzināšanas prasības par dalībvalstu un Eiropas Savienības konkurences tiesību pārkāpumiem

{COM(2013) 404 final}
{SWD(2013) 203 final}

KOMISIJAS DIENESTU DARBA DOKUMENTS

IETEKMES NOVĒRTĒJUMA KOPSAVILKUMS

Zaudējumu atlīdzināšanas prasības par ES konkurences noteikumu pārkāpumiem

Pavaddokuments

EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVAS PROJEKTAM

par atsevišķiem noteikumiem, kuri valstu tiesībās reglamentē zaudējumu atlīdzināšanas prasības par dalībvalstu un Eiropas Savienības konkurences tiesību pārkāpumiem

1. IEVADS

1. **ES līmeņa tiesības uz konkurences pārkāpumu radītu zaudējumu atlīdzināšanu.** Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 101. un 102. pantā ir aizliegti ar konkurenci nesaderīgi nolīgumi un dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana. Eiropas Komisija kopā ar valstu konkurences iestādēm atbild par šo aizliegumu īstenošanu (**publiskā tiesību aizsardzība**). Vienlaikus Līguma noteikumi rada noteiktas personu tiesības un pienākumus, kas jāīsteno valstu tiesām (**privātā tiesību aizsardzība**). To vidū ir tiesības pieprasīt atlīdzību par ES konkurences noteikumu pārkāpumu radītu kaitējumu. **Kopš 2001. gada Tiesa ir atkārtoti norādījusi, ka saskaņā ar ES tiesību aktiem katrai personai jābūt iespējai pieprasīt atlīdzību par šādu kaitējumu (C-453/99 *Courage* un C-295 – 298/04 *Manfredi*). Kaut gan ir pagājis vairāk nekā desmit gadu, vairums konkurences tiesību aktu pārkāpumu rezultātā cietušo personu ne individuāli, ne kolektīvi joprojām nevar efektīvi īstenot šīs ES tiesības saņemt atlīdzību.** Tas lielā mērā ir tādēļ, ka nav piemērotu valsts noteikumu, kuri reglamentētu prasības par zaudējumu atlīdzināšanu. Turklāt, ja šādi noteikumi ir, tie dažādās dalībvalstīs ir tik ļoti atšķirīgi, ka to rezultātā rodas nevienlīdzīgi konkurences apstākļi gan uzņēmumiem, kuri izdara pārkāpumu, gan nelikumīgo darbību rezultātā cietušajām personām.

2. **Publiskā pretstatā privātajai tiesību aizsardzībai.** Jaunākā valstu un ES judikatūra arī liecina, ka ES tiesības saņemt atlīdzību reizēm var nesaskanēt ar publisko tiesību aizsardzību saistībā ar ES konkurences tiesību aktiem, ko īsteno Komisija un valstu konkurences iestādes. Tā notiek gadījumos, kad konkurences tiesību aktu pārkāpuma rezultātā cietusī persona vēlas piekļūt informācijai, kuru konkurences iestāde ieguvusi t. s. “ieciētības programmas” ietvaros (skatīt 11. punktu). Saskaņā ar Tiesas 2011. gada jūnija spriedumu (lietā C-360/09 *Pfleiderer*), ja saistībā ar šo nav ES noteikumu, uzņēmumi, kuri potenciāli vēlētos pieteikties dalībai iecietības programmā, nezina, vai informācija, kuru tie sniedz konkurences iestādei, galu galā netiks atklāta konkurences tiesību aktu pārkāpuma rezultātā cietušai personai. Tādējādi to situācija saistībā ar iespējamo prasību par zaudējumu atlīdzināšanu var pavājināties salīdzinājumā ar citiem uzņēmumiem, kuri nesadarbojas ar iestādi. Tiesiskā nenoteiktība var kaitēt efektīvi īstenot iecietības programmas ES vai valstīs un attiecīgi efektīvi īstenot publiskās tiesību aizsardzības pasākumus cīņā ar slepeniem kartējiem.

3. **Iniciatīvas mērķi.** Aktuālajai iniciatīvai par konkurences pārkāpumu radītu zaudējumu atlīdzināšanu ir divi primārie mērķi:

- i) **nodrošināt, lai efektīvi tiktu īstenotas ES tiesības saņemt atlīdzību;**
- ii) **reglamentēt dažus galvenos aspektus mijiedarbībā starp publisko un privāto tiesību aizsardzību saistībā ar ES konkurences tiesību aktiem, lai panāktu pareizo līdzsvaru starp Komisijas un valstu konkurences iestāžu veikto īstenošanu un zaudējumu atlīdzināšanas prasībām valstu tiesās, tādējādi panākot, ka vispārēji tiek efektīvi īstenoti ES konkurences noteikumi.**

2. RISINĀMĀS PROBLĒMAS

2.1. Nodrošināt, ka efektīvi tiek īstenotas ES tiesības saņemt atlīdzību

4. **Novērst šķēršļus, lai panāktu efektīvu atlīdzību.** Vairums ES konkurences tiesību aktu pārkāpumu rezultātā cietušo personu aizvien nesaņem atlīdzību. Papildus tam, ka uzskatāms, ka cietušās personas nezina savas tiesības, pat tās personas, kuras vēlas saņemt tiesisko aizsardzību, saskaras ar **ļoti nelabvēlīgu samēru starp risku un saņemto atlīdzību**, ko rada procesuālie šķēršļi un izmaksas prasības celšanai. Tādējādi tiek vājināta ES konkurences noteikumu darbība un netiek nodrošināta atbilstība ES Pamattiesību hartā noteiktajām pamattiesībām uz efektīvu tiesas aizsardzību. **Komisija** savā 2005. gada Zaļajā grāmatā par zaudējumu atlīdzināšanas prasībām par EK konkurences noteikumu pārkāpšanu **apzināja galvenos šķēršļus efektīvai atlīdzības saņemšanai**. 2008. gadā Komisija pieņēma **Balto grāmatu par zaudējumu atlīdzināšanas prasībām saistībā ar konkurences noteikumu pārkāpšanu, kurā tā ierosināja vairākus priekšlikumus šo šķēršļu likvidēšanai un efektīvai privāto tiesību aizsardzībai dalībvalstīs**.

5. **Sabiedriskā apspriešana.** Sabiedriskajā apspriešanā par Balto grāmatu un divu pēc tam rīkotu sabiedrisko apspriešanu ietvaros pilsoniskā sabiedrība un tādas institucionālās ieinteresētās personas kā **Eiropas Parlaments un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja atzinīgi novērtēja ierosinātos pasākumus**. Turklāt Eiropas Parlaments ir skaidri aicinājis izstrādāt ES tiesību aktus par prasībām par konkurences pārkāpumu radītu zaudējumu atlīdzināšanu.

6. **Ieinteresēto personu nostāja.** Sabiedrisko apspriešanu laikā ieinteresētās personas piekrita Komisijas analīzei par vairākiem galvenajiem šķēršļiem, kuri kavē efektīvu saņemšanu atlīdzību.

- **Iespējamie prasītāji** norādījuši, ka tiem ir grūti iegūt **piekļuvi** lietas pierādīšanai nepieciešamajiem **pierādījumiem**. Prasības par konkurences pārkāpumu radītu zaudējumu atlīdzināšanu jau pēc savas būtības prasa netipiski augsta līmeņa un dārgas faktu un ekonomikas analīzes. Prasītājiem ir grūti piekļūt svarīgiem pierādījumiem, kuri bieži ir slepeni un atrodas atbildētāju rīcībā. Ieinteresētās personas arī norādījušas, ka nav skaidru noteikumu par **pārmaksas attiecināšanas izmantošanu aizstāvībai**, t. i., par to, vai atbildētājam būtu jāļauj pierādīt, ka cenas paaugstinājumu, kas izveidojies kartēļa darbības rezultātā, tiešais pircējs attiecinājis uz saviem klientiem, kuri atrodas tālāk izplatīšanas ķēdē. Pastāv arī citi aspekti, kuri var negatīvi ietekmēt iespējas sekmīgi atrisināt prasību, piemēram, **noilgums**, kas arī ir svarīgs gadījumos, kad, piemēram, pēc pārkāpuma konstatēšanas nav pietiekami daudz laika prasības celšanai. Izmaksas par prasības celšanu var ievērojami palielināties, ja pusēm jāpierāda pārkāpums, pat ja valsts

konkurences iestāde to jau ir konstatējusi, jo nav vienotu noteikumu par **šādu lēmumu par pārkāpumu pierādījuma spēku**. Turklāt **nodarītā kaitējuma apmēra noteikšana** bieži ir sarežģīts un dārgs process, kas var ietekmēt lietas ierosināšanas iespējamību.

- Patērētājus un MVU negatīvi ietekmē tas, ka nav efektīvu **kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānismu**, ar kuriem daudzi patērētāji un uzņēmumi varētu apvienot savus prasījumus un **savstarpēji sadalīt ar tiesas procesu saistītās izmaksas un slogu**.
- Kaut gan uzņēmumu apvienības atzinīgi novērtē Komisijas izvirzītos mērķus, vispārīgi tās brīdina par citās jurisdikcijās vērojamas pārmērīgas tiesāšanās riskiem un uzsver nepieciešamību ieviest **drošības pasākumus pret ļaunprātīgu nepamatotu tiesāšanos**, īpaši gadījumos, kad tiek celta kolektīva prasība.

7. Nevienlīdzīgi apstākļi iekšējā tirgū. Pastāv ne tikai īpaši šķēršļi, kuri kavē efektīvi īstenot ES tiesības saņemt atlīdzību, bet joprojām lielā mērā atšķiras valstu noteikumi, kuri reglamentē prasības par konkurences pārkāpumu radītu zaudējumu atlīdzināšanu. Pēdējo gadu laikā šīs atšķirības ir palielinājušās: tās rada tiesisko nenoteiktību visām iesaistītajām pusēm un var kavēt privāto tiesību efektīvu aizsardzību saistībā ar konkurences noteikumiem, īpaši pārrobežu lietās. Pieaugošās atšķirības var arī radīt lielākus konkurences kropļojumus iekšējā tirgū, jo iespējas cietušajām personām saņemt tiesisko aizsardzību un iespējas saukt pie atbildības pārkāpējus atšķiras atkarībā no tā, kur cietusī persona un pārkāpējs ir reģistrēti un kur tie var celt prasību. Par to liecina tas, ka prasības par konkurences pārkāpumu radītu zaudējumu atlīdzināšanu patlaban tiek celtas galvenokārt trīs ES jurisdikcijās: Apvienotajā Karalistē, Vācijā un Nīderlandē. Tas liecina, ka prasītāji uzskata, ka salīdzinājumā ar citām dalībvalstīm šajās valstīs izmantotie noteikumi ir to mērķiem piemērotāki. Savukārt, šķiet, ka pārējās dalībvalstīs konkurences tiesību aktu pārkāpumu rezultātā cietušajām personām ir daudz grūtāk efektīvi īstenot savas ES tiesības saņemt atlīdzību. Ja tiesības tiek nevienādi īstenotas, tas var pat radīt konkurences priekšrocību dažiem uzņēmumiem, kuri pārkāpuši LESD 101. vai 102. pantu, savukārt tajās dalībvalstīs, kurās tiesības saņemt atlīdzību tiek īstenotas efektīvāk, tas mazina stimulu īstenot tiesības veikt uzņēmējdarbību un izmantot brīvību nodrošināt preces un pakalpojumus.

8. Iespējamās izmaksas pašreizējā situācijā. Saskaņā ar aplēsēm izmaksas par neefektīvu privāto tiesību aizsardzību saistībā ar konkurences tiesību aktiem ir līdz 23 miljardiem euro jeb 0,18 % no ES IKP 2012. gadā, ņemot vērā atlīdzību apjomu, kādu cietušās personas katru gadu nesaņem visā ES. Atrisinot šo problēmu, izmaksas par konkurences pārkāpumiem gultos nevis uz cietušajām personām, bet gan pārkāpējiem, un būtu vieglāk konstatēt konkurences kropļojumus. Saistībā ar LESD 101. un 102. panta vispārēju īstenošanu lielāka iespējamība tikt sauktam pie atbildības par nelikumīgām darbībām atturētu no konkurenci ierobežojošas rīcības (palielinātos atturošā ietekme), bet tas savukārt veicinātu patērētāju labklājību.

2.2. Mijiedarbība starp publisko un privāto tiesību aizsardzību saistībā ar ES konkurences tiesību aktiem

9. Definīcijas. Publiskā tiesību aizsardzība saistībā ar ES konkurences tiesību aktiem ir Komisijas un valstu konkurences iestāžu pārziņā, un tās ir pilnvarotas konstatēt ES konkurences noteikumu pārkāpumus, piemērot sankcijas par tiem un novērst šādus pārkāpumus. Publiskā tiesību aizsardzība ir arī to tiesu pārziņā, kuras pārskata

konkurences iestāžu pieņemtos lēmumus. **Privātā tiesību aizsardzība** ir to pašu noteikumu īstenošana, ceļot prasības valstu tiesās. **Ja šajā jomā nav ES tiesību aktu, privāto tiesību aizsardzību reglamentē gandrīz vienīgi valstu civiltiesības.** Privātajā tiesību aizsardzībā vispārīgi var nošķirt trīs lietu veidus:

- i) atlīdzība par ES konkurences tiesību aktu pārkāpuma radītu kaitējumu (prasības par zaudējumu atlīdzināšanu);
- ii) pieprasījums izbeigt darbības, ar ko tiek pārkāpti ES konkurences tiesību akti (aizlieguma prasības);
- iii) tādu līguma noteikumu pasludināšana par spēkā neesošiem, kuri pārkāpj ES konkurences noteikumus.

10. **Publiskās un privātās tiesību aizsardzības papildinošā ietekme un mijiedarbība.**

Publiskā un privātā tiesību aizsardzība ir savstarpēji papildinoši instrumenti, lai efektīvi īstenotu LESD 101. un 102. pantu. Privātu prasību var celt tiesā bez konkurences iestādes iepriekšēja lēmuma ("**patstāvīgas prasības**"). Tomēr prasības par konkurences pārkāpumu radītu zaudējumu atlīdzināšanu visbiežāk tiek celtas tad, kad konkurences iestāde ir konstatējusi ES konkurences tiesību aktu pārkāpumu (**secīgas prasības**). Tādējādi mijiedarbība starp publisko un privāto tiesību aizsardzību attiecas uz šādām **galvenajām jomām**:

- i) piekļuve konkurences iestāžu rīcībā esošai informācijai;
- ii) nolēmuma par pārkāpumu saistošais spēks;
- iii) noilgums prasības celšanai par zaudējumu atlīdzināšanu.

11. **Svarīgs jautājums: iecietības programmas ietvaros iesniegtu dokumentu atklāšana.**

Lai konstatētu un sodītu slepenus kartelus, konkurences iestādes piedāvā pārkāpējiem atbrīvojumu no naudas soda vai tā samazinājumu apmaiņā pret sadarbību. "Iecietības programmas" ir ļoti efektīvs rīks to publisko iestāžu rīcībā, kuras īsteno tiesību aizsardzību. Viena un tā paša pārkāpuma rezultātā cietušām personām var būt vajadzīga informācija, kuru pārkāpējs brīvprātīgi iesniedzis, lai tā tiktu izmantota kā pierādījums un atlīdzības saņemšanai. Nesen izskatītajā *Pfleiderer* lietā puses, kuras vēlējās celt pret karteli vērstu prasību par zaudējumu atlīdzināšanu, pieprasīja piekļuvi Vācijas konkurences iestādes rīcībā esošiem iecietības programmas lietas materiāliem. Vācijas valsts tiesa uzdeva jautājumu Tiesai, vai ar iecietības programmu saistītas informācijas atklāšana ir pretrunā ES tiesību aktiem. Savā 2011. gada spriedumā Tiesa noteica, ka gadījumos, kad attiecīgajā jomā nav ES tiesību aktu, valsts tiesām katrā atsevišķajā gadījumā un atbilstoši valsts tiesību aktiem jānosaka, saskaņā ar kādiem nosacījumiem tiek atļauta vai liegta ar iecietības programmu saistītas informācijas atklāšana konkurences tiesību aktu pārkāpumu rezultātā cietušām personām. Šim spriedumam sekoja ievērojama nenoteiktība par to, kādu kategoriju dokumenti varētu tikt atklāti. Šāda nenoteiktība ne tikai kaitē pusēm, kuras ir iesaistītas prasībās par zaudējumu atlīdzināšanu, bet var arī atturēt kartela dalībniekus sadarboties ar Komisiju un valsts konkurences iestādēm to iecietības programmu ietvaros un negatīvi ietekmēt cīņu pret karteliem, kuras pamatā lielā mērā ir pieteikumi dalībai iecietības programmā. Samazinoties kartelu regulējuma piemērošanai, tiktu mazināta konkurences tiesību publiskās īstenošanas preventīvā ietekme.

12. Līdzīgas problēmas pastāv saistībā ar **izlīguma lietām**, kurās puses atzīst savu dalību kartelī apmaiņā pret vienkāršotu procedūru un mazāku naudas sodu. Nenoteiktība, kas ir saistīta ar tādu dokumentu atklāšanu, kuri atrodas konkurences iestādes lietas

materiālos un attiecas uz šādu procesu, var atturēt uzņēmumus sadarboties ar konkurences iestādi izlīguma procedūras ietvaros. Visbeidzot, konkurences iestādes lietas materiālos esošu dokumentu atklāšana izmeklēšanas laikā var apdraudēt šo izmeklēšanu un attiecīgi konkurences iestādes spēju piemērot sankcijas par ES konkurences tiesību aktu pārkāpumiem.

3. PIEEJAMIE RISINĀJUMI

13. **Risinājumu noteikšana.** Lai risinātu iepriekš minētās problēmas, veicinātu LESD 101. un 102. panta pārkāpumu rezultātā cietušo personu efektīvas tiesības uz atlīdzību un panāktu optimālu līdzsvaru starp publisko un privāto tiesību aizsardzību, **tika apsvērti četri politikas risinājumi.** Risinājumi tika izvēlēti, pamatojoties uz novērtējumu, kas tika veikts Baltās grāmatas nolūkā, un ir apkopoti ietekmes novērtējuma ziņojuma pielikumā. **Pasākumi, kuri jau bija izslēgti no Baltās grāmatas nesamērīgās izmaksu un ieguvumu attiecības dēļ, vairs netika atkārtoti apsvērti.** Šādi izslēgtie risinājumi ir, piemēram, vairākkārtēja (sodoša rakstura) atlīdzība un plašas piemērojamības noteikumi par pierādījumu atklāšanu pirmstiesas procesā. Turklāt **visos risinājumos, kuri ir saistīti ar darbībām ES mērogā (2., 3. un 4. risinājums), ir iekļauts nesaistošs tiesiskais regulējums konkurences pārkāpuma nodarītu zaudējumu apmēra noteikšanai.** Šādas nesaistošas norādes, kas attiecas uz vienu no sarežģītākajiem un dārgākajiem aspektiem visām pusēm tiesvedībā par konkurences pārkāpuma radītu zaudējumu atlīdzināšanu, ieinteresētās personas gandrīz vienprātīgi atbalstīja gan sabiedriskajā apspriešanā par Balto grāmatu, gan 2011. gada apspriešanā saistībā ar norāžu projektu.
14. **Pirmais risinājums. Nekādu darbību ES mērogā (bāzes scenārijs).** Pirmais ziņojumā aplūkotais risinājums ir bāzes scenārijs, kas nozīmē neveikt nekādas darbības ES mērogā. Saskaņā ar šo risinājumu tika izskatīta pašreizējā situācija un iespējamā notikumu attīstība, ja netiktu veiktas darbības ES mērogā (perspektīvas analīze).
15. **Otrais risinājums. Saistošs akts, kura pamatā ir Baltā grāmata (tostarp īpaša kolektīvās tiesiskās aizsardzības sistēma).** Otrais politikas risinājums ir izstrādāt juridiski saistošu instrumentu, kurā būtu ietverti pasākumi, kurus Komisija ierosināja Baltajā grāmatā, tostarp uz konkurenci vērsta kolektīvās tiesiskās aizsardzības sistēma, saskaņā ar kuru patērētāji un MVU varētu kopīgi celt prasības. Šādā instrumentā būtu iekļauti: noteikumi par noteiktu pierādījumu kategoriju samērīgu atklāšanu, tādu personu atbildības ierobežošanu, kuru iesniegums par atbrīvojumu no naudas soda ir pieņemts; valsts konkurences iestāžu galīgā lēmuma par pārkāpumu saistošo spēku; pārmaksas attiecināšanas izmantošanu aizstāvībai, lai pārkāpējs pierādītu, ka persona, kura pieprasa zaudējumu atlīdzināšanu, ir attiecinājusi nelikumīgo pārmaksu uz saviem klientiem; pierādījumu atvieglotu nodrošināšanu netiešiem pircējiem saistībā ar attiecināšanas apmēru; un īpašu noilgumu prasībām par konkurences pārkāpuma radītu zaudējumu atlīdzināšanu.
16. **Trešais risinājums. Reglamentēt mijiedarbību starp publisko un privāto tiesību aizsardzību.** Trešais risinājums ir izstrādāt saistošu instrumentu, kurā daļēji pārskatīti Baltajā grāmatā ierosinātie risinājumi, lai divējādi atspoguļotu jaunākās tendences valstīs un ES: izmantojot atsevišķu **horizontālu ES pieeju kolektīvajai tiesiskajai aizsardzībai**, nevis uz nozari vērsta mehānisma reglamentēšanu, un ieviešot tādas ierobežojumus piekļuvei pierādījumiem, kuru mērķis ir saglabāt publiskās tiesību

aizsardzības instrumentu efektivitāti. Abām plašajām izmaiņām kopīgs ir tas, ka zināmā mērā tās samazina ieguvumus, kuri ir saistīti ar efektīvu atlīdzību, ko veicinātu otrais risinājums, lai īstenotu politikas papildmērķus, proti, panāktu horizontālu pieeju kolektīvās tiesiskās aizsardzības sistēmai atbilstoši dažu ieinteresēto personu un Eiropas Parlamenta ierosinājumam un jo īpaši nodrošinātu labāku publisko tiesību aizsardzību pēc minētā Tiesas sprieduma. **Šis risinājums tika īpaši izstrādāts, lai novērtētu, vai mazākus ieguvumus saistībā ar efektīvu atlīdzību atsver mazākas tiesvedības izmaksas un/vai optimālāks līdzsvars starp publisko un privāto tiesību aizsardzību.** Konkrētāk, pastāv šādas atšķirības starp trešo un otro risinājumu:

- Saistībā ar **instrumentiem publiskās tiesību aizsardzības nodrošināšanai** otrais risinājums tikai korporatīvās liecības iecietības programmas ietvaros aizsargā no atklāšanas prasībās par zaudējumu atlīdzināšanu. Trešais risinājums paredz papildu aizsardzību, neļaujot atklāt izlīguma iesniegumus, un ierobežo informācijas atklāšanu konkurences iestāžu veiktas izmeklēšanas laikā. Plānotie instrumenti publiskās tiesību aizsardzības nodrošināšanai pārmērīgi neapgrūtinātu atlīdzības saņemšanu konkurences tiesību aktu pārkāpuma rezultātā cietušajām personām par tām nodarīto kaitējumu, jo šīs aizsardzības joma ir ierobežota. Tādēļ šāda nodrošināšana ir saderīga ar tiesībām uz efektīvu tiesas aizsardzību, kā noteikts ES Pamattiesību hartā.
- Saistībā ar **konkurences pārkāpuma radītā kaitējuma apmēra noteikšanu** trešais risinājums pretstatā otram paredz atspēkojamu pieņemumu par pārmaksas radītu kaitējumu karteļu lietās. Šāds pieņemums balstās uz ārējā pētījumā konstatētiem faktiem, secinot, ka **93 % no visiem pārbaudītajiem karteļiem rada kaitējumu**. Šis pasākums ieviests, lai samazinātu ietekmi, kādu rada apstākļi, ka prasītājiem ir ierobežotāka piekļuve dažu veidu pierādījumiem, kuri var būt lietderīgi, lai pierādītu karteļa nodarīto kaitējumu. Tā paša iemesla dēļ trešajā risinājumā ir iekļauts noteikums, ka nepieciešamā pierādījumu līmeņa dēļ nedrīkst būt praktiski neiespējami vai pārmērīgi sarežģīti īstenot prasītāja tiesības saņemt zaudējumu atlīdzību. No šā risinājuma izriet, ka dalībvalstīm būtu jāļauj tiesnesim veikt aplēses par kaitējuma apmēru.
- Saistībā ar **kolektīvo tiesisko aizsardzību** trešajā risinājumā nav īpaši uz konkurenci vērstu pasākumu. Kaut gan tiek atzīta ar ES konkurences tiesību aktu īstenošanu saistītā specifika un īpašu noteikumu iespējamība, saskaņā ar šo risinājumu paredzēta atsevišķa **horizontāla pieeja** kolektīvajai tiesiskajai aizsardzībai, izmantojot iniciatīvas ar plašāku darbības jomu.
- Visbeidzot, trešajā risinājumā ir iekļauti pasākumi par **strīdu risinājumu vienošanās ceļā**, kuri, ja nav īpašu kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānismu, tos atsvērtu, dodot pusēm iespēju izmantot citas no izmaksu viedokļa efektīvas procedūras. Šie pasākumi novērstu atturošos faktorus, kas pašlaik kavē iesaistīties ārpus tiesas izlīgumā, lai saņemtu atlīdzību par ES konkurences tiesību aktu pārkāpuma rezultātā nodarīto kaitējumu.

17. **Ceturtais risinājums. Nesaistoša ES mēroga iniciatīva.** Ceturtais politikas risinājums ir izstrādāt nesaistošu instrumentu, ar kuru dalībvalstīm tiek ieteikts īstenot trešajā politikas risinājumā ierosinātos pasākumus.

4. VĒLAMAIS POLITIKAS RISINĀJUMS

18. Četru politikas risinājumu radītā ietekme tika novērtēta saistībā ar šādiem ieguvumiem un izmaksām:

- Politikas risinājumi saņem labāku vērtējumu, ja tie
 - (1) nodrošina atlīdzību pilnā apmērā par visu nodarīto kaitējumu;
 - (2) nodrošina efektīvu publisko tiesību aizsardzību un panāk līdzsvaru saistībā ar prasībām par zaudējumu atlīdzināšanu, vispārēji un efektīvi īstenojot LESD 101. un 102. pantu;
 - (3) veicina tiesību apzināšanos, īstenošanu, atturošo iedarbību un tiesisko noteiktību;
 - (4) nodrošina labāku tiesu iestāžu pieejamību;
 - (5) ļauj efektīvāk izmantot tiesu sistēmu, piemēram, nepieļauj ļaunprātīgu tiesāšanos un nepamatotas prasības;
 - (6) veicina vienlīdzīgākus konkurences apstākļus Eiropā gan patērētājiem, gan uzņēmumiem;
 - (7) pozitīvi ietekmē patērētāju labklājību un MVU;
 - (8) veicina ekonomikas izaugsmi un inovācijas.
- No izmaksu viedokļa ziņojumā aplūkota ietekme uz
 - (1) tiesvedības izmaksām;
 - (2) administratīvo slogu;
 - (3) kļūdu izmaksām (t. i., iespēju, ka valsts tiesas izdod kļūdainus nolēmumus);
 - (4) izmaksām par ierosināto pasākumu ieviešanu valsts tiesību sistēmā.

19. Pēc tam, kad ir izvērtētas visu četru politikas risinājumu izmaksas un ieguvumi, ziņojumā konstatēts, ka trešais politikas risinājums ir vislabākais, lai sasniegtu noteiktos mērķus ar zemākajām iespējamajām izmaksām. Turpmāk sniegts novērtējuma pārskats un norādīti galvenie ziņojumā skaidrotie konstatējumi.

Tabula (IN ziņojums). Kopsavilkums par 1.–4. politikas risinājuma ietekmi

Panāktais ieguvums/risinātā problēma	Ietekme novērtēta salīdzinājumā ar bāzes scenāriju (0 līdz +++)			
	Pirmais risinājums	Otrais risinājums	Trešais risinājums	Ceturtais risinājums
1. Atlīdzība pilnā apmērā	0	+++	++	0 / +
2. Efektīvas publiskās tiesību aizsardzības nodrošināšana	0	++	+++	0 / +
3. Veicina tiesību apzināšanos, īstenošanu, atturēšanu un tiesisko noteiktību	0	+++	+++	0 / +
4. Tiesu iestāžu pieejamība	0	+++	+++	0 / +
5. Efektīva tiesu sistēmas izmantošana	0	+++	++	0 / +
6. Vienlīdzīgāki konkurences apstākļi	0	+++	+++	0 / +
7. Pozitīva ietekme uz MVU un patērētājiem	0	+++	++	0 / +

8. Veicina ekonomikas izaugsmi un inovācijas	0	++	++	0
Izmaksas	Ietekme novērtēta salīdzinājumā ar bāzes scenāriju (0 līdz — —)			
	Pirmais risinājums	Otrais risinājums	Trešais risinājums	Ceturtais risinājums
1. Tiesvedības izmaksas	0	--	-	0 / — -
2. Administratīvais slogs	0	--	-	0 / -
3. Kļūdu izmaksas	0	-	0 / -	0 / -
4. Īstenošanas izmaksas	0	--	-	0 / -

20. **Priekšroka tiek dota saistošiem aktiem ES mērogā.** Priekšroka tika dota risinājumiem, kas paredz ES mēroga rīcību. Tas ir šādu iemeslu dēļ:

- saistībā ar mērķi optimizēt mijiedarbību starp publisko un privāto tiesību aizsardzību saistībā ar ES konkurences noteikumiem pastāv arvien lielāka vienprātība, ka to var labāk panākt ES mērogā, jo īpaši tādēļ, ka Komisijas un valstu konkurences iestāžu veiktā publiskā tiesību aizsardzība ir cieši saistītas;
- saistībā ar mērķi uzlabot procesuālos nosacījumus, saskaņā ar kuriem ES konkurences tiesību aktu pārkāpuma rezultātā cietušās personas var saņemt atlīdzību, pēdējos gados gūtā pieredze liecina, ka tad, ja attiecīgajā jomā nav ES tiesību aktu, tikai nedaudz dalībvalstu izrāda attiecīgu likumdošanas iniciatīvu. Ja pasākumi tiek veikti, tie attiecas tikai uz dažiem šķēršļiem, kurus Komisija norādījusi Zaļajā grāmatā un Baltajā grāmatā, un šādas iniciatīvas tikai palielina atšķirības tiesību vidē.

21. Ja netiktu veiktas darbības ES mērogā, patlaban vērojamās atšķirības starp valstu tiesību aktiem saistībā ar prasībām par zaudējumu atlīdzināšanu pastāvēs arī turpmāk. Tādējādi būtu problemātiski nodrošināt zaudējumu atlīdzināšanas prasību efektivitāti. Tas arī nozīmētu, ka iekšējais tirgus joprojām būtu sadrumstalots no tiesiskās aizsardzības viedokļa, un varētu tikt veicināta izdevīgākās jurisdikcijas izvēle (kas parasti kaitē MVU un patērētājiem, kuri ir mazāk mobili). Turklāt tas varētu nozīmēt sarežģītākas un līdz ar to dārgākas procedūras, īpaši pārrobežu lietās. Bāzes (pirmais) risinājums (netiek veiktas nekādas darbības ES mērogā) tādējādi tika atmests. Tā kā priekšroka tiek dota darbībām ES mērogā, nevis ieteikuma tiesībām, attiecīgi tika izslēgts ceturtais risinājums.

22. **Priekšroka tiek dota atsevišķai, bet horizontālai pieejai kolektīvajai tiesiskajai aizsardzībai.** Ņemot vērā sabiedrisko apspriešanu un jo īpaši Eiropas Parlamenta 2012. gada 2. februāra rezolūciju, patlaban piemērotākā šķiet horizontāla pieeja, nevis uz konkurenci vērsts risinājums. Tas galvenokārt ir tādēļ, ka konkurences tiesību akti nav vienīgā ES tiesību aktu joma, kurā bieži vērojami atsevišķi kaitējuma gadījumi un patērētājiem un MVU ir grūti saņemt zaudējumu atlīdzību par tiem nodarīto kaitējumu. Līdzīgas problēmas (augstas tiesvedības izmaksas salīdzinājumā ar individuālā kaitējuma apmēru) ir arī citās tiesību aktu jomās, piemēram, par patērētāju tiesību aizsardzību vai vides aizsardzību. Pamatprincipi, kurus piemēro kolektīvajai tiesiskajai aizsardzībai, lielā mērā var būt kopīgi visām minētajām tiesību aktu jomām. Horizontāla iniciatīva arī var veicināt saskaņotību starp jomām, kurās kolektīvā tiesiskā aizsardzība tiek uzskatīta par nepieciešamu. Tomēr, ja uzskata, ka ir vajadzīgi īpaši noteikumi saistībā ar konkurences tiesību aktu jomu, šādus noteikumus var paredzēt horizontālā instrumenta atsevišķā nodaļā vai turpmākos atsevišķos tiesību instrumentos.

23. **Priekšroka tiek dota līdzsvarotākai publiskās un privātās tiesību aizsardzības sistēmai.** Gan otrais, gan trešais risinājums lielā mērā īsteno iniciatīvā par konkurences pārkāpumu radītu zaudējumu atlīdzināšanu noteiktos politikas mērķus, jo abi risinājumi efektīvi novērš galvenos šķēršļus, kuri patlaban kavē efektīvu tiesisko aizsardzību konkurences pārkāpumu rezultātā cietušajām personām, pamatojoties uz juridiskajām tradīcijām Eiropā. Abi risinājumi arī paredz aizsardzības pasākumus, lai nepieļautu ļaunprātīgu tiesāšanos un nepamatotas prasības. Tādējādi abi risinājumi pozitīvi ietekmē pamattiesības uz efektīvu tiesas aizsardzību, kā noteikts ES Pamattiesību hartā.
24. Otrais risinājums ir nedaudz spēcīgāks saistībā ar atlīdzības nodrošināšanu pilnā apmērā par visu nodarīto kaitējumu. Tomēr trešais risinājums vispārīgi nodrošina līdzsvarotāku sistēmu. Tas kopumā piedāvā labāku iespēju iegūt piekļuvi pierādījumiem un vienlaikus piedāvā spēcīgāku nodrošinājumu efektīvai publiskajai tiesību aizsardzībai, aizsargājot vairāk konkurences iestāžu materiālos esošu dokumentu. Sasniedzot šo mērķi ar aizsardzības pasākumu ieviešanu, šis risinājums tik un tā ir labāks tādā ziņā, ka pievēršas informācijas asimetrijas jautājumam, kuru sabiedriskajās apspriešanās uzsvēra ieinteresētās personas. Ieviešot atspēkojamu pieņemumu saistībā ar pārmaksas radīta kaitējuma pastāvēšanu karteļu lietās un iespēju aplēst kaitējuma apmēru, vēl vairāk tiek palielināta iespēja saņemt atlīdzību par zaudējumiem.
25. Attiecībā uz citiem pasākumiem, piemēram, pārmaksas attiecināšanas izmantošanu aizstāvībai, noilgumu un valstu konkurences iestāžu pieņemto lēmumu saistošo spēku, trešajā un otrajā risinājumā nav atšķirību. Valstīs, kurās ir spēkā līdzīgi noteikumi, tie ir nozīmīgs stimulds prasītājiem. Ja tos piemērotu visā ES, šādi noteikumi uzlabotu iespējas saņemt efektīvu tiesisko aizsardzību konkurences tiesību aktu pārkāpumu rezultātā cietušajām personām, un tie arī palīdzētu sasniegt šīs iniciatīvas mērķus (atlīdzība, tiesu iestāžu pieejamība un vienlīdzīgāku konkurences apstākļu nodrošināšana). Jo īpaši valsts konkurences iestādes lēmumu saistošā ietekme nodrošina tiesu sistēmas efektīvāku izmantošanu.
26. **Izmaksas.** No izmaksu viedokļa trešā risinājuma sniegums ir labāks nekā otrajam risinājumam. Tiesvedības izmaksas tiek samazinātas, ieviešot atspēkojamu pieņemumu saistībā ar kaitējuma apmēra noteikšanu un veicinot strīdu risināšanu vienošanās ceļā. Tāpat kļūdu izmaksas un īstenošanas izmaksas ir zemākas saskaņā ar trešo risinājumu, jo saskaņā ar šo risinājumu nav plānots ieviest uz nozari vērstu kolektīvās tiesiskās aizsardzības sistēmu. Visbeidzot, saskaņā ar trešo risinājumu paredzētā publiskās tiesību aizsardzības spēcīgāka nodrošināšana samazinātu administratīvo slogu.

5. SECINĀJUMS

27. Lai sasniegtu iniciatīvai par konkurences pārkāpumu radīto zaudējumu atlīdzināšanu izvirzītos mērķus kā vēlāmais politikas risinājums tika izvēlēts trešais risinājums.

Vēlamā politikas risinājuma satura kopsavilkums

Atlīdzība pilnā apmērā	Ikvienu cietuši persona (gan tiešie, gan netiešie pircēji) var pieprasīt atlīdzību par LESD 101. vai 102. panta pārkāpuma rezultātā nodarīto kaitējumu. Atlīdzība pilnā apmērā ietver atlīdzību par faktiskajiem zaudējumiem un negūto peļņu, kam pieskaitīti procenti.
-------------------------------	---

Pierādījumu atklāšana	Vēlamais politikas risinājums paredz režīmu, saskaņā ar kuru puses konkurences pārkāpumu radītu zaudējumu atlīdzināšanas prasībā viena otrai var atklāt noteiktu kategoriju pierādījumus. Turklāt tiek paredzēti drošības pasākumi attiecībā uz konkurences iestādes materiālos esošu dokumentu atklāšanu.
Tādas personas atbildības ierobežošana, kura saņem atbrīvojumu	Lai saglabātu Komisijas un valstu konkurences iestāžu iecietības programmu pievilcīgumu, tādas personas atbildība, kura saņem atbrīvojumu no naudas soda, ir ierobežota un attiecas tikai uz šīs personas daļu nodarītajā kaitējumā. Ja cietušās personas nespēj saņemt atlīdzību no līdzvainīgajiem pārkāpējiem, atbrīvojuma saņēmējam būtu jābūt pilnā mērā atbildīgam.
Valstu konkurences iestāžu lēmumu saistošais spēks	Valstu tiesām, kuras izskata prasības par zaudējumu atlīdzināšanu, ir saistoši valsts konkurences iestādes lēmumi, ar ko konstatē ES konkurences noteikumu pārkāpumu.
Noilgums	Noilgums nedrīkstētu apdraudēt tiesības saņemt atlīdzību pilnā apmērā. Turklāt cietušajām personām būtu jābūt reālai iespējai celt zaudējumu atlīdzināšanas prasību pēc tam, kad konkurences iestāde pieņēmusi galīgo lēmumu.
Pārmaksas attiecināšana uz citām personām	Aizstāvībai pret prasību, kuru cēlis tiešais pircējs, atbildētājs var izmantot pārmaksas attiecināšanu uz citām personām. Savukārt, lai netiešajiem pircējiem būtu vieglāk celt prasību, ir atvieglota pierādījumu sniegšana par pārmaksas attiecināšanu uz līmeni, kurā atrodas netiešie pircēji.
Pieņemums par kaitējumu	Karteļu dēļ cietušās personas varēs pamatoties uz atspēkojamu pieņemumu par to, ka karteļa gadījumā rodas kaitējums pārmaksas veidā. Turklāt valstu tiesību aktos paredzētās prasības noteikt kaitējuma apmēru nedrīkst prasītājam padarīt atlīdzības saņemšanu praktiski neiespējamu vai pārmērīgi apgrūtinātu.
Strīdu risinājums vienošanās ceļā	Tiek atvieglots strīdu risinājums vienošanās ceļā, jo tas var būt ātrāka un lētāka alternatīva nekā tiesvedība.